

بدیع الزمان فروزانفر

● مقاله‌های بدیع الزمان فروزانفر

● با مقدمه دکتر عبدالحسین زرین کوب

● به کوشش عنایت‌الله مجیدی

● ۶۰۳ ص — چاپ اول (سازمان چاپ و انتشارات)

● ۴۲۰۰ ریال.

۳۷۷

روانشاد استاد فاضل محمدحسین بشرویه‌ای معروف به بدیع الزمان فروزانفر — متولد ۱۲۷۶ ش = ۱۳۳۲ ق* — از فحول روزگار و از فرهیختگان برجسته عرصه ادب فارسی است. او استاد ممتازی در عربی، عرفان، منطق و حکمت، و نیز شاعری پر مایه و همچنین دانشمندی در عالم تحقیق بود. ملاحظه بفرمائید شادروان دکتر زرین کوب یکی دیگر از بزرگان ادب فارسی درباره فروزانفر چه نیک گفته است «معلم و استادی دلسوز صمیمی بود. درس او تنها تعلیم نبود، هم تهذیب بود و هم در حین حال تفریح. با این همه توفیق او در کار معلمی در بین استادان ادب عصر، بکلی بی سابقه بود... شعر را به سبک قدما محکم و متین می گفت، مخصوصاً به شیوه ناصرخسرو و خاقانی علاقه داشت، و از این حیث یادآور ادیب پیشاوری بود... احوال و اسبابی که در حیات ادبی وی مؤثر افتاد، از وی بیشتر یک محقق و یک عالم ساخت... قلمرو تحقیق او ادبیات و تصوف بود، خاصه در دوران اسلامی قبل از صفویه...»**

مجموعه‌ای شامل ۳۵ مقاله و متن سخنرانی، و ۱۲ مقاله از مقدمه‌هایی که بر کتابها نوشته بود، و ۱۳ مقاله از گزارشها، اشارات، نوشته‌های کوتاه، و ۹ مقاله از نوشته‌های فروزانفر راجع به

* استاد در تاریخ ۱۶ اردیبهشت ۱۳۴۹ دعوت حق را لبیک گفت.

** به نقل از نوشته‌ای که از آن شادروان در این مجموعه چاپ شده است.

دانشکده معقول و منقول و فرهنگستان، جمعاً حدود هفتاد مقاله که خارج از شرح حال بزرگان ادب فارسی، مباحثی در مسائل گوناگون ادبی و عرفانی و شاعری نیست، در این جُنگ گرد آمده است. چند متن سخنرانی هم راجع به فرهنگستان و دانشکده معقول و منقول که محل تدریس و فعالیت استاد فروزانفر بوده به این مجموعه افزوده شده است. البته مقالات بیشماری بصورت سخنرانی از فروزانفر بطور گسترده در مطبوعات آن دوران چاپ شده بود که گردآورنده قصد یافتن و چاپ و انتشار آنها را دارد.

آقای عنایت‌الله مجیدی که خود در زمان حیات مرحوم فروزانفر از کتابداران خیره و صدیق دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران بوده و از لطف و محبت استاد برخوردار داشت، بعد از درگذشت او براساس یادداشت خانواده ارجمند استاد کار جمع‌آوری و تدوین نوشته‌ها و اشعار وی را بر عهده گرفت، قبلاً در سال ۱۳۵۱ مجموعه‌ای از نوشته‌های استاد به تعداد کمتر در تهران، توسط انتشارات دهخدا منتشر نمود، و نیز در سال ۱۳۵۴ مجموعه‌ای از اشعار استاد را انتشار داد. اینک مجموعه حاضر با افزایش حدود ۲۸ نوشته، بصورت پاکیزه‌ای تنظیم و به مشتاقان ادب و فرهنگ ایران تقدیم شده است. به گمان من دانشجویان امروزی دانشکده‌های ادبیات و الهیات و جویندگان علاقه‌مند علوم انسانی و زمینه‌های مختلف معارف اسلامی مجموعه نفیس و پرباری را پیش رو خواهند داشت. جای چاپ اولیه هر یک در پای صفحه منعکس شده است.

موقع را مفتنم شمرده و در اینجا فهرست آثار چاپی استاد بدیع‌الزمان فروزانفر به نظر خوانندگان محترم می‌رسد شاید سودمند افتد.

● فهرست کتابهای چاپ شده فروزانفر

- ۱۳۱۲. سخن و سخنوران (دو جلد)، تهران
- ۱۳۱۴. منتخبات ادبیات فارسی، تهران
- ۱۳۱۵. رساله در احوال مولانا جلال‌الدین، تهران (در سال ۱۳۲۳ — تجدید چاپ شده است).
- ۱۳۱۷. تاریخ ادبیات ایران، تهران (مؤسسه وعظ و خطابه)
- ۱۳۱۹. فرهنگ تازی به پارسی (جلد اول)، تهران فرهنگستان ایران.
- ۱۳۲۱. خلاصه مشنوی (جلد اول)، تهران وزارت فرهنگ
- ۱۳۲۳. دستور زبان فارسی (با مشارکت دیگران — در دو جلد)، تهران
- ۱۳۲۷. قدیمی‌ترین اطلاع از زندگانی خیام، تبریز، ضمیمه مجله دانشکده ادبیات تبریز

مقاله‌های بدیع الزمان فروزانفر

پانزدهم دکتر عبدالحسین زرین کوب
به کوشش عنایت‌الله مجیدی

۳۷۹

۱۳۳۰. فیه مافیه از گفته‌های مولوی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران (در سال ۱۳۴۸ تجدید چاپ شده است)
۱۳۳۳. مأخذ قصص و تمثیلات مثنوی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران (در سال ۱۳۴۸ تجدید چاپ شده است)
۱۳۳۴. احادیث مثنوی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران (در سال ۱۳۴۸ تجدید چاپ شده است)
۱۳۳۴. زنده بیدار (ترجمه حی بن یقظان) تألیف ابن طفیل، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- ۱۳۳۳ و ۱۳۳۸. معارف، تألیف بهاء ولد (چهار جزء در دو جلد)، تهران، وزارت فرهنگ
- ۱۳۳۶ تا ۱۳۴۷. دیوان شمس تبریزی (معروف به دیوان کبیر)، تهران، انتشارات دانشگاه تهران (ده جلد)
۱۳۴۰. معارف، تألیف برهان الدین محقق ترمذی، تهران، وزارت فرهنگ
۱۳۴۰. احوال و تحلیل آثار فریدالدین عطار نیشابوری، تهران، انجمن آثار ملی
۱۳۴۵. رساله قشیریه (ترجمه از متن قدیم) تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- ۱۳۴۶، ۱۳۴۸. شرح مثنوی شریف (۳ جلد)، تهران، انتشارات دانشگاه تهران

— ۱۳۴۷. مناقب اوحدالدین حامد کرمانی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب

— ۱۳۴۹. مصباح الارواح شمس الدین محمد کرمانی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران*

نظرات عالمانه استاد فروزانفر راجع به ادیب نیشابوری، کسای، مروزی، سعدی، فردوسی، ابن سینا، زکریای رازی، خواجه نصیرالدین طوسی، رودکی، مولوی و خیام، و همچنین تفسیر دقیق و تجزیه و تحلیل استاد نسبت به آثار و شرح احوال این بزرگان بسیار دلپسند و سودمند و قابل اعتناست. در این قسمت راجع به نیکلسن، احمد بهمنیار، خواجه عبدالله انصاری، سیدمحمد فاطمی و سهروردی نیز مطالبی که تماماً در خور توجه است چاپ شده و مزید اطلاع خوانندگان خواهد بود. در قسمت بعدی تحت عنوان گزارشها، و اشارات نوشته‌هایی از مرحوم فروزانفر چاپ شده که بیشتر مربوط به دانشمندان متأخر است. از محمودخان ملک‌الشعرا، سروش سپاهانی، فتح‌الله خان شیبانی، ادیب نیشابوری، ملک‌الشعرا، بهار، اقبال لاهوری، نظام وفا و حکیم صفای اصفهانی، و همچنین در مقام خلیل‌الله خلیلی شاعر و ادیب افغانی گفته‌هایی چاپ شده است که طبعاً فایده بخش است. سپس استاد راجع به فرهنگستان و نیز دانشکده معقول و منقول که در آن مکانها سخنرانی‌هایی به مناسبت‌های مختلف مانند بزرگداشت جریر طبری، آناتول فرانس و سایر موضوعات مربوطه ایراد کرده بوده که هر یک مفید و سودبخش است چاپ شده. استاد مقدمه‌هایی عالمانه بر کتابهای: راحة الصدور و آیه السرور تألیف نجم‌الدین راوندی و تعلیقه بر خصوص تألیف مرحوم فاضل تونی، کلیات شمس، تفسیر معنوی بر دیباچه مثنوی، بانگ نمای، کتاب نخجیران، شرح احوال شیخ علاءالدوله سمنانی، یادنامه ملاصدرا، دیوان خلیلی، سعدی‌نامه یا بوستان و کتاب طوطیان نوشته است که چون جنبه تحقیقی و پژوهشی داشته گردآورنده به این مجموعه افزوده است. نوشته‌ای هم از مرحوم دکتر عبدالحسین زرین‌کوب بعنوان مقدمه (نه به مناسبت چاپ این مجموعه) در ابتدای این اثر چاپ شده که نظر اندیشمندان آن مرحوم نسبت به فروزانفر به خوبی ابراز شده، و از نکات جالب توجه و خواندنی درباره شخصیت بدیع‌الزمان فروزانفر است** نمایه لازم و خوب در انتها به مجموعه اضافه شده که ارزشمند است.

* این فهرست را اینجانب از سال ۱۳۵۳ که در دانشگاه تهران بودم در اختیار داشتم.

** مرحوم فروزانفر تحصیلات اولیه را نزد عبدالجواد ادیب نیشابوری در مشهد گذراند. در سال ۱۳۰۴ برای ادامه تحصیل به تهران آمد و در مدرسه عالی سپهسالار حجره گرفت و در آنجا فلسفه آموخت. در سال ۱۳۱۴ استاد دانشسرایعالی شد، بعد به دانشکده‌های الهیات و ادبیات دانشگاه تهران مستقل شد، سپس عضو فرهنگستان و رئیس کتابخانه سلطنتی بود و...